

Gif en arbeid in de bollen

Verboden bestrijdingsmiddelen

Veel landarbeiders brengen tegenwoordig hun gezondheidsklachten in verband met de middelen waarmee ze al die jaren hebben moeten werken, zonder enige voorzorg. Hoewel er hier en daar al verbeteringen zijn waar te nemen, is het nog steeds treurig gesteld met het voorkomen van schade aan de gezondheid door het werken met chemische middelen.

Toelatingskommissie

De bond die in de bloembollensektor actief is, is de Voedingsbond FNV. Omdat de bond de laatste jaren steeds vaker te maken kreeg met klachten over de gezondheid in de bollensektor, is hij naar de Wetenschapswinkel van de Universiteit van Leiden gestapt. Sinds 1983 doen medewerkers daarvan een onderzoek naar het verband tussen de klachten en de langdurige blootstelling aan bestrijdingsmiddelen. Een konklusie op grond van gesprekken met een groot aantal arbeiders uit deze sektor was, dat zij onvoldoende op de hoogte zijn van de gevaren en de risico's van bestrijdingsmiddelen. Daarom bracht de Voedingsbond samen met de Wetenschapswinkel in januari 1985 een brochure uit waarin het werken met een aantal stoffen en de gevolgen daarvan voor de gezondheid op een rijtje worden gezet. 2)

Fabrikanten van de meer dan 250 merken, waarbij voor dezelfde stoffen vaak verschillende merknamen worden gebruikt, mogen niet zo maar zelf hun produkten op de markt brengen. Zij moeten die aanmelden bij de Commissie Toelating Bestrijdingsmiddelen. Bij de toetsing van de bestrijdingsmiddelen zijn vier ministeries betrokken. Het Ministerie van Landbouw en Visserij heeft de taak om na te gaan of het middel deugdelijk en doeltreffend is. Het Ministerie van Sociale Zaken en 'Werkgelegenheid' stelt de veiligheidsvoorschriften op. Door het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur wordt gelet op mogelijke schadelijke effecten voor de gezondheid (ook die van de konsument). Het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu kijkt naar de gevolgen voor het milieu. Voor de toegelaten middelen geldt dat waarschuwingen en veilig-

"Tijdens het werken de mond gesloten houden, vóór het eten van een boterham goed de handen wassen en vooral geen pruimpje nemen." 1) Zo luidde vroeger de instructie als er weer eens met bestrijdingsmiddelen gewerkt moest worden op het bollenland.

In de Bollenstreek, tussen Noordwijk en Haarlem, worden sinds 1850 de mooiste tulpen, hyacinten, narcissen, crocussen, gladiolen en andere bol- en knolgewassen geteeld. De in totaal achtduizend bloembollenbedrijven bevinden zich behalve in de Bollenstreek ook in Kennemerland (rond Haarlem), het Westland, West-Friesland, de Langedijk en omgeving, de Anna Paulownapolder, de Haarlemmermeer en de Noord-oost-polder. Ruim veertig bestrijdingsmiddelen worden daar gebruikt om ziektes, wortelrot, insecten en onkruid tegen te gaan. Ook om de grond, bollen en knollen te ontsmetten worden diverse chemische middelen gebruikt.

heidsvoorschriften vermeld moeten worden op de verpakking. Dat een middel is toegelaten, betekent echter geenszins dat het niet schadelijk zou zijn. Sommige zijn zelfs zeer giftig. Allerlei argumenten, met name ook economische, kunnen een rol spelen bij toelating. Als er geen andere middelen met dezelfde gewenste uitwerking voorhanden zijn, dan is de kans op een verbod of het niet toelaten van een gevaarlijk middel minder groot. Bestaan er echter wel andere, minder riskante middelen, dan is de kans op een verbod veel groter. Een goed voorbeeld hiervan is het bollenontsmettingsmiddel Aagli-

tan, dat pas in 1983 definitief uit de handel is genomen. Ruim een jaar eerder was al vastgesteld dat het middel kankerwekkende eigenschappen bezit en tot ernstige huidaanandoeningen kan leiden. Pas toen er alternatieve middelen ontwikkeld waren, kwam het verbod werkelijk tot stand. Controle op het werk van de Commissie Toelating Bestrijdingsmiddelen is moeilijk, omdat de gegevens niet openbaar gemaakt worden. Een andere beperking van haar werk is dat zij niet de uitwerking van de bestrijdingsmiddelen over een langere periode bekijkt.

Gevolgen voor gezondheid

Bestrijdingsmiddelen zijn behalve voor onkruid en ongedierte ook giftig voor de mens. De werking ervan is grotendeels afhankelijk van de dosis die men binnen krijgt. Bij sommige stoffen kan een kleine hoeveelheid al een schadelijke werking hebben. Bij opname van zeer kleine hoeveelheden zijn de gevolgen meestal niet direct merkbaar. Maar als je die stoffen regelmatig gedurende jaren binnen krijgt, dan kunnen er toch allerlei schadelijke effecten optreden. Schadelijke stoffen kunnen direct, wanneer zij in het lichaam of op de huid terecht komen, gevolgen hebben. Maar zij kunnen ook een reactie aangaan met stoffen in het lichaam, waardoor soms een nog veel gevaarlijker stof ontstaat die veel meer schade aanricht. Bij zwaar werk, zoals vaak op het land of in de bollenschuur het geval is, adem je dieper en vaker in en uit. Daardoor krijg je een veel hogere dosis van een bepaalde stof, die in de lucht zit, naar binnen.

Ook de algemene gezondheidstoestand van iemand kan de gevolgen van bestrijdingsmiddelen verergeren of verminderen. Bestrijdingsmiddelen kunnen alle mogelijke ziekteverschijnselen op korte of lange termijn veroorzaken. Zo is van kwik, een veel gebruikt middel in de land- en tuinbouw, vastgesteld dat het kan leiden tot loop- en spraakstoornissen en aantasting van het gezichtsvermogen.

Andere middelen kunnen beschadigen aan de lever, nieren en schildklier veroorzaken. Beschadigingen aan het zenuwstelsel, huidandoeningen, aantasting van de luchtwegen, snellere vermoeidheid, licht geheugenverlies, prikkelbaarheid, slaapproblemen en duizeligheid kunnen evenzovele gevolgen zijn van het werken met bestrijdingsmiddelen.

Naast kankerverwekking kunnen stoffen, zoals Trichloorfenol (Aagliton), de vruchtbaarheid van mannen doen afnemen. Uit proeven op dieren is gebleken dat stoffen zoals Aldrin, Captafol en Captan schadelijk kunnen zijn voor de ongeboren vrucht. Of zij dezelfde werking hebben op de mens is niet bekend, maar het is zeker niet uitgesloten.

Verboden Captafol

Het ontsmettingsmiddel Captafol is sinds mei 1986 verboden. Dat betekent dat het niet meer gebruikt mag worden om bol- en knolgewassen te ontdoen

van allerlei bacteriën. Bovendien mag het ook niet meer opgeslagen worden. Zoals zo vaak met verboden voor bedrijven, is er ook hier weer de mogelijkheid om een ontheffingsvergunning te krijgen. Wanneer een bedrijf voldoet aan bepaalde veiligheidseisen, mag het weer wel een verboden middel - zoals Captafol - gebruiken.

André van Kampen (23) werkte een jaar geleden nog bij firma De Lijster in Hillegom. Eind 1986 ontdekte hij daar in een loods een pallet met een aantal vaten Captafol. André: "In het begin

André van Kampen

stonden er vierentwintig vaten. Maar daarna bleek er elke dag één minder te zijn. Op een bepaalde dag was de hele pallet verdwenen, maar na goed zoeken vond ik toch nog ergens twintig vaten. Captafol wordt gebruikt om de knol van lelies te ontsmetten. Omdat het middel echter verboden is, moest De Lijster een ontheffingsvergunning aanvragen. Ik wist dat hij die vergunning niet had gekregen. In dezelfde periode werden 's avonds in een kas nieuw gekweekte lelies gespoten. Drie kollegaas kregen in diezelfde tijd ook last van irritaties van huid en ogen. Ik vermoedde dus dat het middel Captafol toch gebruikt werd."

Na zijn ontdekking nam André contact op met de Jongerenbeweging verbonden met de FNV in Leiden. Samen met vrijgestelde *Harold Naayer* lichtte hij de Arbeidsinspectie in over het verboden Captafol. André: "Daar werd ons verteld

dat het middel inderdaad gevaarlijk is. Zo loop je volgens de Arbeidsinspectie een verhoogd risico op kanker, als je huid met Captafol in aanraking komt. Alleen in bedrijven waar afzuiginstallaties zijn en goede voorzorgsmaatregelen genomen kunnen worden, mag er wel mee gewerkt worden. In oktober 1986 tipten we de Arbeidsinspectie al. Pas in maart 1987 deed zij een inval bij De Lijster. Na flink zoeken nam de Arbeidsinspectie toen 270 liter Captafol in beslag. Vóór die inbeslagname had ik al eens gezien dat er vier vaten in een bestelauto werden geladen. Ik dacht dat het de Arbeidsinspectie was. Maar dat bleek later niet zo te zijn. Waarschijnlijk werd het Captafol toen naar een bedrijf gebracht waar ze wel een ontheffing hadden. De Lijster liet daar zijn lelies dan ontsmetten. Je moet er heel wat moeite voor doen, voordat de Arbeidsinspectie in beweging komt. Slechts na veel aandringen van ons waren ze bereid om het spul in beslag te komen nemen. Je zag de Arbeidsinspectie wel eens, maar dan dronken ze koffie met de baas en keken ze voornamelijk of er geen zwartwerkers zaten."

Voorzorgsmaatregelen onvoldoende

Volgens André waren de problemen met het Captafol, ook al werden de lelies ontsmet bij een bedrijf dat wel aan alle veiligheidsvoorschriften voldeed, niet echt de wereld uit: "Als de ontsmette lelies terugkwamen, gingen ze met krat en al de vriescel in. Daar werden de lelies, inclusief de restanten van het Captafol aan de kratten, gevriesdroogd. Je krijgt dan hetzelfde als bij Nescafé. Het oorspronkelijk vloeibare Captafol verandert dan in stof. En dat stof dwarrelde weer vrolijk in het rond als we die kratten in een vrachtwagen moesten laden, voor de export naar Italië."

Ook in de brochure van de Voedingsbond en de Wetenschapswinkel wordt gekonstateerd, dat de noodzakelijke voorzorgsmaatregelen vaak niet worden genomen: "Uit de voor het onderzoek gehouden interviews met werknemers bleek dat een groot aantal zelden of nooit beschermende maatregelen treft. Het dragen van spuitpakken, maskers, e.d. brengt zo veel ongemakken met zich mee dat velen er maar vanaf zien, of zich onvoldoende beschermen. Daarnaast bleek uit de gesprekken met werknemers dat op sommige bedrijven maskers, pakken e.d. in zeer slechte

staat van onderhoud verkeren en hard aan vervanging toe zijn. Vaak speelt echter ook de onbekendheid met de risico's van bestrijdingsmiddelen een rol bij het achterwege laten van de nodige voorzorgsmaatregelen. 'Men tilt er niet zo zwaar aan' en wie dat wel doet kan niet altijd op steun van zijn collega's of de chef rekenen."

Jeroen Zonneveld

1) Uit het boek: "In de bollen, een eeuw landarbeid in de Bollenstreek", van Herman van Amsterdam en Peter van der Voort, Kruseman, Den Haag 1985.

2) "Werken met bestrijdingsmiddelen", brochure van de Voedingsbond FNV en de Wetenschapswinkel Lelden, 1985.